

«БУДУВАТИ СЕБЕ І СВОЮ ДЕРЖАВУ...»

Нелля НИЧКАЛО, академік-секретар Відділення професійної освіти і освіти дорослих НАПН України, дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор

Коли цей номер журналу уже був зверстаний, користуючись правом головного редактора, я прийняла рішення підписати його до друку й передати на виробництво після проголошення результатів виборів Президента України та його інавгурації. Чому ж так?

Незважаючи на суперечливість прогнозів, що висловлювалися під час різних дискусій у засобах масової інформації, незважаючи на прагнення недобрих сил зірвати вибори, не допустити, щоб вони відбулися в першому турі, ми були переконані в протилежному – вибори неодмінно відбудуться саме в першому турі.

Адже за шість місяців, що минули від кінця листопада 2013 р., відбулися глибинні й динамічні зміни в свідомості наших громадян. У 200-ті роковини від дня народження нашого генія Тараса Шевченка прокинувся генетичний код українського народу. Мужній Майдан, невмируща Небесна сотня стали символами боротьби за незалежність України, згуртували нас, пробудили високе почуття патріотизму.

Особисто я й багато моїх колег з Президії Національної академії педагогічних наук України та її інститутів і центрів були переконані, що Президентом нашої держави буде Петро Олексійович Порошенко. Під час виборчої кампанії ми неодноразово зверталися до виборчого штабу цього кандидата в Президенти держави, просили знайти можливість запланувати зустріч з науковими працівниками НАПН України. На жаль, ми не потрапили до того понад мільйона виборців, з якими зустрічався майбутній Президент нашої держави. Як кажуть у народі, не судилося...

Глибоку переконаність у силі українського народу, мудрість, силу волі й цілеспрямованість ми відчули у передвиборній програмі кандидата на пост Президента України Петра Порошенка. «Жити вільно! Жити безбідно! Жити чесно! Жити безпечно! Ось що означає «жити по-новому». І коли ми 25 травня цього року стояли в чергах на виборчих дільницях, ми були переконані, що віддаємо свої голоси за нову Україну без злочинних «януковичів», які безбожно обкрадали і наших дітей, учнів професійно-технічних навчальних закладів, і наших педагогічних працівників, а профтехосвіту зокрема. «Жити по-новому – це поклатися, перш за все, на власні сили. За нас нашу роботу ніхто не зробить! Бажання і готовність українців жити по-новому – ось основний ресурс національного розвитку і головна запорука успіху», – ці слова Петра Порошенка стали закликком до активної цілеспрямованої дії.

Сказане Петром Порошенком цілком співзвучне з філософськими роздумами Великої Українки Ліни Костенко. У лекції «Гуманітарна аура нації або Дефект головного дзеркала», прочитаній у Національному університеті «Києво-Могилянська академія» 1 вересня 1999 р., вона сказала: «Тільки не треба чекати, щоб хтось за вас зробив ваше індивідуальне дзеркало і вмонтував його в систему суспільних дзеркал. Кожен має зробити це сам.

© Ничкало Н., 2014

Демократія тим і добра, що при демократії не держава руйнує людину, а людина будує державу. І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації»¹.

А 7 червня 2014 р., як і багато мільйонів українських громадян, із хвилюванням і почуттям радості ми дивилися трансляцію із зали засідань Верховної Ради й уважно слухали кожне слово промови Президента України Петра Порошенка на інавгурації. Положення, викладені в ній, вразили обґрунтованістю, виваженістю і прогностичністю: « Мир ще не настав, але вже сьогодні ми твердо можемо сказати, що важкі випробування об'єднали українську родину. Вони змінили нас як українську політичну націю, впевнену у своєму європейському виборі. Але свобода не дається раз і назавжди. За неї треба постійно боротися.

Врахуємо досвід країн, які з'явилися на політичній карті лише кілька десятків років тому, але стали лідерами, поставивши на розвиток інтелекту та нових технологій. Бо найцінніше – не гроші, не заводи та підприємства, а «людський капітал», який має Україна»². І це вселяє надію на те, що Україна з Петром Порошенком стане великою і могутньою європейською державою.

Ми самі дуже змінилися. Почуття українства виявляються у всьому. І навіть у тому, що на вулицях наших міст і сіл ми все частіше зустрічаємо людей різного віку й особливо молоді у вишиванках, дівчат у віночках, а синьо-жовта стрічечка стала майже невід'ємним атрибутом. Виявилось, що текст Державного Гімну України знають майже всі.

Така могутня хвиля патріотизму має надихнути нас усіх, педагогічних працівників ПТНЗ, науковців, які досліджують проблеми підготовки сучасного виробничого персоналу, на критичне переосмислення зробленого й активну творчу дію за усіма напрямками надзвичайно важливої і складної системи професійно-технічної освіти.

Одне з ключових завдань, визначених Президентом України Петром Порошенком, – **«розвиток інтелекту та новітніх технологій»**. Для поєднання загальноосвітньої і професійної підготовки фахівців – це надзвичайно важливо. Тому будь-які пропозиції чиновників щодо виведення загальноосвітньої підготовки з ПТНЗ, на нашу думку, є не лише негативними, а й злочинними. Як відомо, у професійно-технічних навчальних закладах України впродовж 45 років здійснюється підготовка кваліфікованих робітників із середньою освітою, започаткована ще у 1969 р. Накопичено цінний досвід підготовки кваліфікованих робітників із середньою освітою, створено унікальні навчальні кабінети і лабораторії із загальноосвітніх дисциплін. Передовий педагогічний досвід багатьох викладачів ПТНЗ здобув високе визнання

¹ Костенко Ліна. Гуманітарна аура нації або Дефект головного дзеркала. Лекція, прочит. в Нац. ун-ті «Києво-Могилянська акад.», Видання 2-в. Вид-во Нац. ун-ту «Києво-Могилянська акад.». – 2005. – С.31.

² «Тримати порох сухим». Ключові тези інавгураційної промови Петра Порошенка / Україна молода, 11 червня 2014. – С.5

в Україні та за її межами. На нашу думку, втілення таких «пропозицій» на загальнодержавному рівні завдало б величезної шкоди молодому поколінню і державі, унеможливило б фундаменталізацію професійної підготовки фахівців. Цього допустити не можна. Наші опоненти з цієї гострої проблеми посилаються на зарубіжний досвід, який ми не можемо і не маємо права механічно копіювати. Такий формальний підхід зажене нашу професійну освіту в глухий кут...

Вважаємо також за доцільне особливо наголосити на пріоритетності патріотичного виховання юнаків і дівчат, пробудження в їхніх юних душах і серцях любові до рідної Вітчизни, виявлення їхніх обдарувань, талантів, створення умов для розвитку учнівського самоврядування. Педагогіка серця, педагогіка любові до кожної дитини, дитиноцентризм (за В. Г. Кременем) – це головні засади в освітньо-виховній діяльності. У багатьох ПТНЗ учні зігріті теплом серця викладачів і майстрів. Завдяки цьому відкриваються дитячі таланти, здійснюються заповітні мрії.

Виховання громадянина України – це складна соціально-педагогічна система. Її можна порівнювати із симфонічним оркестром. Від чистоти звуку кожного інструмента, який проходить через душі різних виконавців, залежить висока і свята гармонія, що зачаровує слухачів... Ефективність освітньо-виховної системи професійних навчальних закладів також залежить від гармонії в педагогічній дії викладачів і майстрів, психологів і вихователів гуртожитків, бібліотечних працівників і методистів, соціальних партнерів та учнівських громадських організацій, які потребують нашої допомоги, поради і підтримки.

Таку соціально-педагогічну гармонію я відчула й побачила в дії у ВПУ № 7 м. Кременчука Полтавської області. Тут створено «Науково-навчальний комплекс багаторівневої безперервної освіти «Профільна освіта регіону». У цьому нетрадиційному комплексі системно взаємодіють загальноосвітні школи, професійні училища, вищі навчальні заклади та підприємства. А головним двигуном реалізації концепції регіональної політики у підготовці виробничого персоналу є ВПУ № 7, його інноваційний директор М. Несен, креативні і діяльні заступники, творчий педагогічний колектив. Учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції «Регуляторна політика в галузях загальної, технічної і професійної освіти в умовах регіону» (14 березня 2014 р.), які прибули до Кременчука з 18 областей, були вражені високим рівнем освітньо-виховної діяльності, організації навчально-виробничого процесу, учнівського самоврядування, а також професіоналізму, педагогічної культури та естетики в кожному кабінеті й майстерні. За допомогою наукового консультанта, доктора педагогічних наук, професора А. Самодріна до конференції видано науково-методичний збірник, в якому висвітлено прогресивні ідеї регіонального досвіду з цієї проблеми. Лише цей окремий приклад свідчить про високий інтелектуальний потенціал багатьох професійно-навчальних закладів України. У цьому номері журналу висвітлено унікальний досвід кременчуцьких профтехосвітян, що заслуговує високої оцінки і впровадження його прогресивних ідей в усіх регіонах України.

У попередньому випуску журналу «Професійно-технічна освіта» висвітлено матеріали, розглянуті на виїзному засіданні Комітету Верховної Ради України з питань науки і освіти, що відбулося на базі Міжрегіонального вищого професійного училища зв'язку м. Києва. З-поміж найгостріших проблем, що потребують першочергового розв'язання, визначено дев'ять ключових, від яких залежить подальша доля профтехосвіти нашої держави. Комітет рекомендував Кабінету Міністрів України з'ясувати та усунути причини вкрай

обмеженого фінансування ПТНЗ із державного і місцевих бюджетів, запровадити нову модель розрахунку витратів на підготовку кваліфікованих робітників у ВНЗ під час формування державного та місцевих бюджетів з урахуванням реальних витрат залежно від складності, матеріалоемності, наукоємності професій, якості підготовки кадрів та кінцевого результату роботи навчального закладу. Рекомендовано також включити до захищених статей бюджету витрати на матеріали та обладнання для виробничого навчання учнів, які навчаються у цих закладах за державним замовленням³.

І в попередні роки в нашій державі було прийнято чимало надзвичайно важливих документів із проблем розвитку системи професійно-технічної освіти (указів Президента України, постанов і розпоряджень Кабінету Міністрів, рекомендацій слухачів у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти, зокрема 21 грудня 2011 р. тощо). Та, на жаль, утвердилася негативна тенденція: здебільшого задеклароване на державному рівні не виконується... І ніхто за це не несе відповідальності. Це стало «поганою нормою», спричиненою тим, що ігноруються принципи персоналізації під час розроблення і прийняття документів. А тому багато слів, а відповідно і грошей летять на вітер...

Вважаємо, що не можна зволікати із розробленням проекту Закону України «Про професійну освіту». В його основу мають бути покладені положення державної політики щодо підготовки виробничого персоналу. Не можна запліщувати очі на те, що в Україні майже 80 % випускників основної і середньої школи спрямовуються на академічний профіль (тобто на навчання у вищій школі) і лише 20 % – на професійний. У зарубіжному досвіді (Австрія, Німеччина, Швейцарія та інші країни) це співвідношення є протилежним. До того часу, доки на державному рівні не з'явиться розуміння цього, будемо мати на ринку праці десятки й сотні тисяч безробітних з вищою освітою, а висококваліфікованих робітників й надалі бракуватиме.

На мою думку, смішно виглядають примітивні пояснення чиновників, що вищі навчальні заклади, навіть медичного профілю, одержують ліцензії на підготовку кваліфікованих робітників, не маючи відповідних майстерень, лабораторій, полігонів, обладнання, а також викладачів і майстрів виробничого навчання. Чому ж ми не хочемо запозичити в цій справі досвід західноєвропейських країн? Адже їх законодавством передбачено, що випускник Мадридського чи іншого університету, який не може знайти роботу за здобутим фахом, відповідно до норм права повинен пройти курс теоретичного і практичного навчання у професійному училищі чи центрі професійного навчання, скласти відповідні іспити, одержати сертифікат за цим профілем. Лише за таких умов роботодавець офіційно прийме його на роботу...

Ці та інші актуальні й болючі питання 12 червня цього року обговорювалися на засіданні Всеукраїнської асоціації працівників професійно-технічної освіти. У прийнятному рішенні рекомендовано Міністерству освіти і науки України враховувати думку громадськості щодо посилення уваги органів державної влади та управління до розв'язання цих важливих завдань, від яких залежить якість підготовки виробничого персоналу.

Педагогічні працівники багатьох ПТНЗ усіх регіонів нашої держави, з якими ми спілкуємося, вірять у те, що їм п'ятий Президент Петро Порошенко глибоко розуміє надзвичайно велику важливість підготовки висококваліфікованих робітників для різних економічних галузей. Від цього залежить майбутнє нашої держави.

³ Головінов В. Аналіз практики застосування Закону України «Про професійно-технічну освіту»/ Василь Головінов. Професійно-технічна освіта. № 1. – С. 11